RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

LAUSUNTO

1408432

Pvm/Datum/Date
19.10.2020

Dnro/Dnr/DNo
6747/00.00.01.00.00/2020

Maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@eduskunta.fi

Maa- ja metsätalousvaliokunta tiistai 20.10.2020 klo 10:00 / HE 146/2020 vp / Asiantuntijalausunto

Kirjallinen asiantuntijalausunto Tae 2021

Ruokavirasto kiittää mahdollisuudesta kirjallisen asiantuntijalausunnon antamiseen hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021 (Tae 2021).

Ruokaviraston toimintamenomäärärahat

Talousarvioesityksen 2021 (TAE2021) kehyksen 75,884 lisäksi on esitetty vielä 0,100 euroa porovahinkolautakuntaan sekä Tae täydennyksessä tietojärjestelmiin (CAP27 ja Teknologiaympäristön uudistaminen) yhteensä 7,078 milj. euroa ja koronatilanteen (Covid-19) torjunnan ja hallinnan resurssien määräaikaiseen vahvistamiseen ja muihin kuluihin 0,580 milj. euroa. Edellä mainitut ja muut kertaluonteiset lisäykset mukaan lukien Ruokaviraston toimintamenomomentille esitetään vuodelle 2021 yhteensä noin 83,642 milj. euron nettomäärärahaa, josta peruskehyksen osuus on noin 67 milj. euroa.

Ruokaviraston toimintamenoihin on esitetty valtiovarainministeriön (VM) momentilta 28.70.20 tuottavuuden edistämisen määrärahoja tietojärjestelmien kehittämiseen yhteensä 9,8 milj. euroa. Vuoden 2021 Tae:ssa on esitetty rahoitusta eläinten terveydenhallintahankkeelle (ELTE) 0,845 milj. euroa, eläinvalvonnan ja täydentävien ehtojen tietojärjestelmän kehittämiselle 0,570 milj. euroa ja ympäristöterveydenhuollon valvontajärjestelmäkokonaisuuden kehittämishankkeelle (YTVK) 1,343 milj. euroa. Lisäksi vuoden 2021 talousarvioesitykseen liittyvässä täydentävässä talousarvioesityksessä (Tae täydentävä 2021) on esitetty Ruokaviraston tietojärjestelmien kehittämiseen 7,078 milj. euron lisäystä, josta VM:n ja maa- ja metsätalousministeriön (MMM) välisten yhteistyöpöytäkirjojen mukaisesti CAP27 -hankkeelle esitetään 3,350 milj. euroa ja teknologiaympäristöjen uudistaminen -hankkeelle 3,728 milj. euroa. Lisäksi yhteistyöpöytäkirjoissa on esitetty CAP27 -hankkeen osalta rahoitusta vuodelle 2022 6,950 milj. euroa ja vuodelle 2023 6,700 milj. euroa,

Ruokavirasto
PL 100, 00027 RUOKAVIRASTO
Puh. 029 530 0400 (vaihde)
ruokavirasto.fi
Y-tunnus: 2911686-7

Livsmedelsverket
PB 100, 00027 LIVSMEDELSVERKET
Tfn 029 530 0400 (växel)
livsmedelsverket.fi
FO-nummer: 2911686-7

Finnish Food Authority
P.O. Box 100, FI-00027 FINNISH FOOD AUTHORITY, FINLAND
Tel. +358 29 530 0400 (switchboard)
foodauthority.fi
Business ID: 2911686-7

teknologiaympäristön uudistamiseen vuodelle 2022 2,203 milj. euroa, vuodelle 2023 1,403 milj. euroa ja vuodelle 2024 0,243 milj. euroa ja eläinvalvonnan ja täydentävien ehtojen tietojärjestelmän kehittäminen vuodelle 2022 0,495 milj. euroa.

Tietojärjestelmien kehittämiseen on vuodelle 2021 esitetty lisäksi hallitusohjelmarahoituksena (HO 2019) 3,250 milj. euroa siirtymäkauden ja EU:n maatalouspolitiikan (CAP27) toimeenpanoon.

Ruokavirasto toteaa, että talousarvioehdotuksessaan vuodelle 2021 virasto esitti määrärahatarpeensa 3,2 milj. euroa tietojärjestelmiensä ylläpitoon ja jatkuvaan kehittämiseen kehykseensä pysyvänä määrärahatarpeena. Tämä on perusteltua siksi, että viraston nykyisten ja suunnitteilla olevien tietojärjestelmien (mm. CAP27 -hanke) ylläpidon ja jatkuvan kehittämisen tarve on viraston toiminnassa jatkuva, ja tällä hetkellä näitä menoja katetaan Ruokaviraston peruskehyksestä, jolloin tämä rahoitus on poissa viraston muusta toiminnasta. Hallituksen esityksessä vuoden 2021 Tae:ksi kyseinen määräraha on esitetty kertaluonteisena vuodelle 2021. Tämä on Ruokavirastolle hyvin haasteellista tilanteessa, jossa virastolla on perustamisestaan lähtien ollut olemassa mittava toiminnan ja talouden sopeuttamistarve, joka vaatii jo viraston perustehtävien hoitamiseksi ja välttämättömien toimintaedellytysten turvaamiseksi vuodelle 2021 ja kehyskaudelle 2022-2025 erittäin tiukkaa talous- ja rekrytointikuria sekä toiminnan ja talouden tasapainottamiseksi suunniteltuja ja käynnissä olevia menojen karsimista ja tulopohjan vahvistamista koskevia sopeuttamistoimenpiteitä toiminnan ja talouden tasapainottamiseksi.

Koronapandemian arvioidut vaikutukset viraston talousarviomäärärahoitukseen

Ylimääräistä huolta ja lisähaasteita viraston taloustilanteeseen ja toiminnan sopeuttamiseen aiheuttaa COVID-19 -poikkeustilanne, joka on Ruokavirastossa edellyttänyt merkittäviä kriisiajan erityistoimia ja päätöksiä viraston toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi ja henkilöstön terveyden turvaamiseksi, esimerkkinä viraston suorittamien tarkastusten ja valvontatoimien rajaaminen vain välttämättömiin ja kiireellisiin elintarviketurvallisuuden sekä kasvi- ja eläintautien torjuntaan liittyviin toimenpiteisiin. Tarkastusten ja analyysien vähenemisellä on vaikutusta viraston tulojen kertymiseen ja toisaalta myös niitä vastaavien menojen osittaiseen vähenemiseen. Nettovaikutusta on vielä vaikea ennustaa ja arvioida, sillä COVID-19 tilanteen muuttuminen ja kesto sekä niihin liittyvät hallituksen toimenpiteet vaikuttavat siihen olennaisesti. Vastaavia tulonmenetyksiä poikkeustilanteesta aiheutuu Ruokaviraston toimialan tehtäviä hoitavien aluehallintovirastojen (AVIt), ELY-keskusten ja kuntien toimintaan, ts. koko ruokaketjun viranomaistoimintaan.

Vuoden 2020 IV lisätalousarviossa on viraston toimintamenoihin saatu 0,125 milj. euroa koronavirustilanteen (COVID-19) aiheuttamiin lisäkustannuksiin Ruokaviraston laboratoriossa. Lisäksi vuoden 2020 VII lisätalousarviossa on esitetty 420 000 euroa koronavirustilanteen (COVID-19) aiheuttamiin lisäkustannuksiin Ruokaviraston laboratoriossa ja lihantarkastuksessa.

Vuoden 2021 talousarvioon liittyvässä täydentävässä Tae:ssa on Ruokaviraston toimintamenoihin esitetty 0,580 milj. euroa vuoden 2021 koronatilanteen (Covid-19) torjunnan ja hallinnan resurssien määräaikaiseen vahvistamiseen ja muihin kuluihin, josta yhteensä 0,410 milj. euroa on arvioitu kohdistuvan Ruokaviraston laboratorio- ja tutkimuslinjalle ja 0,170 milj. euroa lihantarkastukseen. COVID-19 -poikkeustilanne aiheuttaa vuonna 2021 ylimääräisiä ylläpitokustannuksia myös maaseutuyritysten ja maatalouden väliaikaistukien toimeenpanosta. Ns. kriisitukien toimeenpano rahoitettaneen viraston toimintamenoista, ilman erillisrahoitusta.

Ruokaviraston tietojärjestelmien rahoitus

EU:n maatalouspolitiikan (CAP27) - tietojärjestelmien kehittämisen osalta on käyty neuvottelut VM:n kanssa tiedonhallintalain mukaisesti ja rahoitus siihen on 17 000 000 milj. euroa vuosille 2021-2023. Rahoitus tuodaan viraston toimintamenomomentille vuosittaisessa talousarviomenettelyssä. Rahoitus edellyttää vuosina 2021-2023 yhteensä 7,2 milj. euron Ruokaviraston omarahoitusosuutta. Vuoden 2021 omarahoitusosuus on 2 812 000 €. Omarahoitusosuus muodostuu viraston toimintamenoista ja varsinainen toimenpano alkaa vuonna 2023.

Hanke jakautuu ajallisesti kahteen osakokonaisuuteen. Ensimmäisen osakokonaisuuden rahoitusta on vuosille 2021-2023. Siinä uudistetaan markkinajärjestelmät (2021–2023) ja ne osat maatalouden ja maaseudun kehittämisen tukien järjestelmistä, joiden muutokset ovat tiedossa (2021-2022) sekä tehdään EU:n elpymisvälineen käyttöönoton johdosta tarvittavat muutokset. EU:n asetusten ja vaatimusten ollessa vielä täsmentymättä, työt aloitetaan markkinajärjestelmien uudistuksella ja muiden tietojärjestelmien ajantasaistuksilla.

Hankkeen toisessa osakokonaisuudessa toteutetaan loput maataloustukien ja maaseudun kehittämistukien tietojärjestelmien muutostarpeista, kun tulevan tukijärjestelmän sisältö on tiedossa. Toisessa vaiheessa saatetaan loppuun myös maksatusjärjestelmän uudistaminen. Ruokaviraston suunnitelmana on hakea tuottavuusrahoitusta myös hankkeen toiselle osakokonaisuudelle.

EU- maatalouspolitiikan (CAP27) toimeenpanon tarpeiden lisäksi VM:n on hyväksynyt rahoituksen hallinnonalan teknologiaympäristön uudistamishankkeeseen. Hallinnonalan teknologiaympäristön uudistamishankkeen rahoitus on 7 577 000 milj. euroa vuosille 2021-2024. Hankkeessa uudistetaan maksajavirastotoiminnan ja muiden viranomaiskäyttäjien hyödyntämä teknologiaympäristö ja maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmäympäristö sekä modernisoidaan substanssitarpeista johtuva (esim. CAP27) tiedon hyödyntämisen ratkaisut. Uudistus kohdistuu ja vaikuttaa myös sovellettaviin arkkitehtuuriratkaisuihin, ohjelmistokehityksen toimintaprosesseihin ja tiedon hyödyntämiseen tuomalla tehokkaampia ratkaisuja tukemaan kasvavan tietomäärän sekä lisääntyvien tietotarpeiden vaatimuksia. Hankkeeseen sisältyy osakokonaisuutena Ruokaviraston laboratoriotoiminnan teknisen infrastruktuurin uudistaminen näytteenottoon liittyvän tiedon hallinnan ja tiedonsiirron automatisoimiseksi. Uudistamisen tavoitteena on saattaa ympäristön arkkitehtuuri ja toiminta nykyvaatimusten tasolle ja automatisoida sen toimintaa sekä edistää virastojen ja tutkimusyksiköiden välistä laboratoriolaitteiden yhteiskäyttöä.

Lisäksi valmistelussa on eläinten terveyden ja hyvinvoinnin toimijoiden luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan ja rekisteröinnin kokonaisuus, jonka osalta Ruokavirasto on lähettänyt lausuntopyynnön VM:lle ja VM:stä on tullut ko. lausuntoon vastaus ja pyyntö lisäselvityksistä marraskuussa 2020. Kyseiselle hankkeelle on haettu rahoitusta vuodelle 2021 0,912 milj. euroa ja vuodelle 2022 1,059 milj. euroa.

Ruokavirastossa laaditun kehittämisen tiekartan mukaan tarve digitalisaation edistämiselle vuoteen 2024 on mittava. Investointitarve kohdistuu jo neuvottelussa olevien hankkeiden lisäksi erityisesti elintarviketurvallisuuden sekä kasvintuotannon valvonnan digitalisaation edistämiseen sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sektorilla EU:n eläinterveysasetuksen ja pakollisten eläinrekisterien tuomiin muutoksiin. Näillä sektoreilla kehitysvelka on lähivuosina erityisen suuri. Lisäksi laboratorioissa syntyvän analytiikkatiedon tuottamisen, varastoinnin, hyödyntämisen ja järjestelmän resilienssin parantamiseksi tarvitaan digitalisaation lisäämistä. Uusien tekniikoiden myötä tietomäärä ja tiedon hyödynnettävyys kasvaa merkittävästi (mm. tautien genomidata). Digitalisaation kautta, muun muassa uusien alustojen käyttöönotolla voidaan yhdistää tietoa laboratorioiden välillä ja edistää tehokkuutta tiedon tuottamisessa yhteisellä infrastruktuurilla.

Ruokaviraston kehittämiä ja ylläpitämiä tietojärjestelmiä käyttävät Ruokaviraston ohella MMM, Ahvenanmaan maakuntahallinto, kunnat, AVIt, Leader-ryhmät ja ELY-keskukset. Näihin järjestelmiin liittyviä valvonta- ja asiointipalveluita kehitetään ja

ylläpidetään pitkäjänteisesti koko viranomaisketjun puolesta EU lainsäädännön velvollisuuksiin perustuen.

Ylläpitokuluja kasvattavat alati laajenevat tietojärjestelmät sähköisine palveluineen sekä saavutettavuuden, yhteentoimivuuden, teknologian kehittymisen ja tietoturvan vaatimukset. Ylläpitokuluihin ei ole osoitettu määrärahalisäyksiä, vaikka kulut ovat tasaisesti kasvaneet. Vuoden 2021 talousarvioehdotuksessa huomioitu lisäys 3,2 milj. euroa helpottaa tilannetta vain vuoden 2021 osalta. Näiden kulujen kattamiseksi Ruokavirastolla on tarve myös v. 2022-2024 kehystason korotukselle. Parhaat edellytykset tietojärjestelmätyöhön – sekä kehittämiseen että ylläpitoon – antaa se, että viraston peruskehyksessä on pysyvä määräraha tähän tarkoitukseen.

Lopuksi

Ruokavirasto kiittää siitä, että sen rahoitustarpeet on nähty tärkeinä ja niitä on huomioitu valtion toiminnan ja talouden suunnittelussa ja rahoituksessa vuonna 2021 ja kehyskaudella. Ruokavirasto toivoo, että tämän lisäksi edellä tässä lausunnossa esille tuodut näkökohdat ja rahoitustarpeet viraston toiminnan turvaamiseksi otetaan huomioon maa- ja metsätalousvaliokunnassa ja eduskunnassa valtion vuoden 2021 talousarvioesitystä käsiteltäessä.

Pääjohtaja Antti-Jussi Oikarinen